

ПЕТКО КАРАВЕЛОВ - ДЕМОКРАТ И ПРИНЦИПЕН ПРОТИВНИК НА СОЦИАЛИЗМА (160 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ГОЛЕМИЯ ДЪРЖАВНИК)

Борислав Гърдев

[we](#) Представата за Петко Каравелов като политик и държавник е свързана най-вече с неговата ерудираност, честност, с борбения му темперамент при защита на либерално-демократичните начала на Търновската конституция и с уменията му да увлича след себе си съмишленици, които (в по-голямата си част) го следват безрезервно, но и някои от тях (по-малко на брой), разочаровани и пренебрегнати, все пак го напускат, попълвайки редиците на поне още три партии в родния ни обществено-политически живот.

Такава е реалната политика у нас, много по-богата и нюансирана от учебникарските тези за водачи, програми и стил на управление. А и Петко Каравелов е самотно българско явление - независимо от европейското си лустро и московско образование. Това най-добре и проникателно е разбрал П. Р. Славейков в неговите знаменити "Дневни записки от 1887 година" (14 февруари 1887 г.): Каравелов е "егоист - самомнителен." Той "не дава никакво значение на съпартизаните си. Само по-искрените патриоти могат да търпят недостатките му за преимущества и го поддържат. Той гледа на всички с неверие на способностите им. Изобщо като човек Каравелов е честен, той е честен и като държавен мъж, но едва е търпим и от приятелите си".

Истината е, че П. Каравелов е сред създателите на Либералната партия в Търново (в неговата квартира на 27 юни 1879 г.), но той е в основата и на разделителните процеси, разчленили Народната либерална партия на 25 юли 1884 г. (разривът с Драган Цанков), 1 ноември 1886 г. (оставката му от регентството, стимулирало групата на Стамболов да създаде своя формация на 1 май 1890 г.) и най-накрая, в собствената му Демократическа партия, която след началото на Втория си събор, открит на 19 април 1902 г., преживява мъчително разцепление, станало факт на 17 юни с.г., когато младодемократите (левицата в партията) около Тодор Г. Влайков, Стефан Гидиков, Илия Георгов и Петко Ю. Тодоров формират Радикалната партия.

Съдено е в края на живота си Петко Каравелов да преживее мъчителен правителствен

мандат (19 февруари-21 декември 1901 г.) и да се бори дейно с набиращите популярност леви сили както в ДП, така и в парламента. Това не е зацапване на идеализирания образ на изтъкнатия ни държавник, а игнорирана истина, от която паметта му нищо не губи. Каравелов е в правото си да се бори срещу младодемократите, защото те заплашват авторитета му на несменяем лидер, като дръзват да критикуват и механизма за идване на власт у нас, противопоставяйки партоелита на монарха, така както е резонно да очакваме, че именно той ще е и сред най-непримиримите и принципни противници на социализма в България. Не е излишно да се знае, че именно той като управляващ (от 25 април 1901 г.) просветното министерство, уволнява 420 от общо 4528 учители в княжеството под предлог за икономии, за голяма част от които се е знаело, че са социалисти.

Мотивираната си критика срещу марксизма Каравелов демонстрира най-добре на парламентарната трибуна. В 12 ОНС на 2, 6 юли и 26 ноември 1902 г. той влиза в остри словесни спорове с авторитетите Георги Кирков, Янко Сакъзов, Никола Габровски и Димитър Благоев. Каравелов демонстрира убийствено пренебрежение към теорията и практиката на социализма. Той твърди, че Енгелс е "написал по философията една глупава брошура", че "той понятие няма от философията".

Изтъкнатият държавник умело полемизира с Благоев и Сакъзов, напомняйки им, че за тях буржоа е "най-презрителната дума", а всъщност това е "сектантство и омраза". Той дори презрително нарича Благоев "нов папа" и "софта", напомняйки находчиво и изобличително, че "хора като Херберт Спенсер и Джон Стюарт Мил, които са живяли в една или две стаи, че те били буржоа, а някой си Енгелс, който от печалби на борсата получава един и половина милиона лева, бил идеален социалист".

В дебата си с Янко Сакъзов Петко Каравелов призовава истинските социалисти "да направят хората по-добри, малко повече алтруисти и по-малко егоисти: Трябва да се развива в тях симпатия към ближните, а не вражда и кастови интереси". Той дебело очертава и разграничителната линия от социалистите, които "проповядват насилие и кастова вражда". В отличие от Георги Кирков П. Каравелов "не желае да помага на революция". Неговото верую е друго - "ще помагам на една еволюция, на едно постепенно поправяне на работите: Аз не вярвам на революции. Аз вярвам на постепенното подобряване на законодателството и хората", тъй като "се стремя не към ония работи, които са вероятни, а които са възможни практически".

В този аспект е важно да се посочи и какъв е заветът на Каравелов. При последната му изява като парламентарен трибун на 26 ноември 1902 г. в отговор на изказване на

Георги Кирков, той заявява категорично и недвусмислено: "Каквито и революции да искат да правят (социалистите - б.м.), аз, ако бъда на власт, ще ги задавя със сила, ама войска било, милиция или друго може да бъде, се ще го употребя - като сила против насилие".

В интерес на истината това завещание се следва стриктно от наследниците и учениците на Петко Каравелов. Доказателствата ще открием при потушаването на войнишкия метеж на 29 и 30 септември 1918 г. от правителството на Александър Малинов, при омиротворяването на страната от кабинета на Цанков след т.н. Септемврийско въстание, в който Рашко Маджаров е правосъден (29 януари-3 ноември 1924 г.) и транспортен (3 ноември 1924-4 януари 1926 г.) министър и особено при "коравата" демокрация на Никола Мушанов (12 октомври 1932-19 май 1934 г.), насочена срещу платените агенти на Коминтерна в България.